

Het Verdrag inzake het verbod op antipersoonsmijnen en hun vernietiging

Het 'Verdrag inzake het verbod op het gebruik, de opslag, de productie en de overdracht van antipersoonsmijnen en inzake de vernietiging ervan' (het Ottawaverdrag) is een antwoord van de internationale gemeenschap op het wijdverspreide leed dat veroorzaakt wordt door antipersoonsmijnen. Het Verdrag is gebaseerd op de gewoonterechtelijke regels van het internationaal humanitair recht die van toepassing zijn op alle staten. Deze regels verbieden het gebruik van wapens die naar hun aard geen onderscheid maken tussen burgers en strijders of die overbodig letsel of onnodig leed veroorzaken. Het Verdrag werd opengesteld voor ondertekening in Ottawa op 3 december 1997 en trad in werking op 1 maart 1999.

Waarom antipersoonsmijnen uitbannen?

Antipersoonsmijnen kunnen geen onderscheid maken tussen strijders en burgers. Meestal doden ze hun slachtoffers of brengen ze ernstige verwondingen aan. Relatief goedkoop, klein en gemakkelijk in gebruik, werden ze op grote schaal verspreid, met als gevolg een nooit gezien lijden en een enorme sociale en economische ravage in verschillende landen in de wereld. Omdat het veel gemakkelijker is om antipersoonsmijnen te leggen dan te verwijderen, is het in de meeste conflicten moeilijk of onmogelijk om deze wapens te gebruiken in overeenstemming met het internationaal humanitair recht.

Wat zijn de basisverplichtingen van het Ottawaverdrag?

Staten die partij zijn bij dit verdrag mogen nooit, onder geen enkele omstandigheid antipersoonsmijnen gebruiken, ontwikkelen, produceren, opslaan of overdragen of anderen hierbij helpen. Ze moeten ook de bestaande voorraden antipersoonsmijnen, zowel de voorraden die opgeslagen zijn als die op hun grondgebied liggen, binnen een bepaalde tijdsperiode vernietigen. Een klein aantal van deze mijnen mogen behouden worden voor de ontwikkeling van technieken ter opruiming en vernietiging van mijnen en voor opleiding.

Op welke soort mijnen heeft het verdrag betrekking?

Antipersoonsmijnen zijn ontworpen om geplaatst te worden onder, op of vlak boven de grond of een ander oppervlak en om te exploderen door de aanwezigheid of nabijheid van of het contact met een persoon. Het Ottawaverdrag verbiedt enkel antipersoonsmijnen. Het heeft geen betrekking op (a) antitankmijnen of antivoertuigmijnen (geregeld door het Conventioneel Wapenverdrag van 1980); (b) antihanteermechanismen, aangebracht aan een antivoertuigmijn om de verwijdering ervan onmogelijk te maken of (c) munitie die enkel manueel door een

strijder tot ontploffing kan worden gebracht en niet door de loutere aanwezigheid of nabijheid van of het contact met een persoon.

Wanneer en hoe worden bestaande antipersoonsmijnen vernietigd?

Voorraden antipersoonsmijnen moeten binnen de vier jaar na de inwerkingtreding van het verdrag voor de betreffende staat vernietigd worden. Antipersoonsmijnen die zich op het grondgebied bevinden, moeten worden vernietigd binnen de tien jaar na de inwerkingtreding. In afwachting van hun vernietiging, moeten staten elke inspanning leveren om bemijnde gebieden te identificeren en aan te duiden en dergelijke gebieden te bewaken en beschermen door een afsluiting of een andere manier om te verzekeren dat burgers geen toegang krijgen tot deze gebieden.

Wanneer het voor een staat niet haalbaar is om het grondgebied binnen een periode van 10 jaar te ontmijnen, kan het vragen een bijeenkomst van de Verdragsstaten bijeen te roepen om de streefdatum te verlengen en het land te helpen zijn verplichtingen na te komen.

Op welke manier helpt het verdrag slachtoffers van antipersoonsmijnen?

Het verdrag biedt een allesomvattend antwoord op de problematiek van antipersoonsmijnen. Niet enkel verbiedt het verdragsstaten om antipersoonsmijnen te gebruiken. Staten die hiertoe in de mogelijkheid zijn, stemmen er ook mee in om bijstand te verlenen voor de vernietiging van mijnen, voor bewustmakingsprogramma's en voor de verzorging en rehabilitatie van mijnslachtoffers.

Staten die door mijnen zijn getroffen, hebben het recht om dergelijke hulp te vragen en die rechtstreeks te ontvangen van andere verdragsstaten en via de Verenigde Naties, regionale of nationale organisaties, componenten van de Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanbeweging of niet-gouvernementele organisaties. Deze samenwerking is van groot belang om een antwoord te bieden op het lijden dat deze wapens veroorzaken.

Hoe wordt de naleving van het verdrag gecontroleerd?

Het Ottawaverdrag bevat verschillende maatregelen om het respect voor de bepalingen ervan te promoten en om een antwoord te bieden op vermoedelijke schendingen. Staten moeten jaarlijks rapporteren aan de Secretaris-Generaal van de VN over de voorraden antipersoonsmijnen, bemijnde gebieden, mijnen die worden achtergehouden voor opleidingen, de vernietiging van mijnen en de maatregelen die worden genomen om te voorkomen dat burgers toegang krijgen tot bemijnde gebieden. Om de ruiming van mijnen te vergemakkelijken, moeten staten ook gedetailleerde technische informatie ter beschikking stellen over de mijnen die ze in het verleden hebben geproduceerd.

Wanneer een staat de bepalingen van het verdrag klaarblijkelijk niet nakomt, kan de Secretaris-Generaal van de VN aangesproken worden. Indien noodzakelijk kan een bijeenkomst van de verdragsstaten worden samengeroepen. Deze bijeenkomst kan beslissen om een feitencommissie voor maximaal 14 dagen naar het betreffende land te zenden. Op basis van het rapport van de missie, kan de vergadering van verdragsstaten bepaalde acties of juridische maatregelen in overeenstemming met het VN-Verdrag voorstellen.

Wat moet een land doen om het Ottawaverdrag te implementeren?

Staten die willen toetreden tot het Ottawaverdrag, moeten een instrument van ratificatie neerleggen bij de Secretaris-Generaal van de VN, de depositaris van het verdrag. Staten die het verdrag hebben ondertekend, moeten zich in afwachting van de inwerkingtreding van het verdrag in hun land, onthouden van elke actie die de doelstelling van het verdrag kan ondermijnen. Sinds de inwerkingtreding van het verdrag, werd het gesloten voor ondertekening. Staten kunnen evenwel onmiddellijk toetreden, zonder ondertekening, door een instrument van toetreding naar de depositaris te zenden. Het Verdrag wordt bindend 6 maanden na de neerlegging van de ratificatie bij de secretaris-generaal van de VN.

Het verdrag vereist ook dat staten de nodige nationale wettelijke en administratieve maatregelen nemen om de naleving van de bepalingen van het verdrag op zijn grondgebied en door personen die onder hun rechtsmacht vallen, te verzekeren. De maatregelen kunnen de aanneming van een strafwetgeving inhouden of het uitvaardigen van uitvoeringsbesluiten voor de gewapende troepen.

Kan een staat antipersoonsmijnen bannen en partij worden bij het Tweede Protocol van het VN-Conventioneel Wapenverdrag?

Vroegere regels over het gebruik van antipersoonsmijnen zijn vervat in het Tweede Protocol bij het VN-Conventioneel Wapenverdrag van 1980. Het Protocol dat gewijzigd werd op 3 mei 1996, regelt het gebruik van alle soorten van mijnen en gelijkaardige wapens, inclusief antitank- en antivoertuigmijnen. Bijkomend aan het feit dat het protocol wapens regelt die niet onder het Ottawaverdrag vallen, maakt het protocol het voor een staat mogelijk om de bepalingen ervan in te roepen, zoals de vereiste voor een partij die mijnen gebruikt om ze op het einde van de vijandelijkheden te verwijderen.

Dergelijke bepalingen kunnen ingeroepen worden in elk conflict met een andere verdragsstaat bij dit gewijzigde protocol, ongeacht of die staat partij is bij het Ottawaverdrag. Staten die partij worden bij het Ottawaverdrag worden daarom aangespoord zich ook bij het gewijzigde Protocol II aan te sluiten.

België

Met de aanneming van de wet van 9 maart 1995 betreffende antipersoonsmijnen, valstrikmijnen en soortgelijke mechanismen (B.S. 1 april 1995) verbood België als eerste land ter wereld de productie, het verwerven, de verkoop, export, gebruik en bezit van antipersoonsmijnen. Een tweede wet van 24 juni 1996 (B.S. 9 juli 1996) verbiedt het opslaan van deze wapens en stelt een streefdatum van drie jaar voorop voor de vernietiging van de bestaande voorraden.

Op 3 december 1997 ondertekende België het Ottawaverdrag. De ratificatie gebeurde op 4 september 1998. Op 1 maart 1999 werd België partij bij het verdrag.

Om het Ottawaverdrag te implementeren, wijzigde België de wet van 1995. Een aantal bepalingen van de wet van 1995 zijn slechts geldig voor een (hernieuwbare) periode van vijf jaar. De wet van 30 maart 2000 (B.S. 7 april 2000) schrapt deze beperking van vijf jaar en stelt een definitief verbod in op antipersoonsmijnen.

Reeds in september 1997 voltooide België de vernietiging van zijn voorraad antipersoonsmijnen.